

Kuusamo 2020

**Kylmäniemen rantakaavan osittaisen
muutoksen arkeologinen inventointi**

Jaana Itäpalo 15.3.2021

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIA*PALVELU*

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Kuusamon Kylmäniemen rantakaavan osittaisella muutosalueella. Maastotyön suoritti FM Jaana Itäpalo 10.9.2020. Työn tilaaja on KimmoKaava Tmi.

Suunnittelualue sijaitsee Kuusamon keskustasta n. 27 km itään Kylmäniemen länsipäässä. Inventointialue oli yhteensä n. 13,5 hehtaaria.

Ennen inventointia suunnittelualueelta ei tunnettu arkeologisia kohteita. Lähin tunnettu kohde sijaitsee n. 1 km itään, mistä on paikannettu mahdollisia keittokuoppia, noin 2-2,5 kilometrin etäisyydellä sijaitsee useita tarkemmin määrittelemättömiä kuoppakohteita, joista ainakin jotkut ovat pyyntikuoppia.

Inventoinnissa ei paikannettu arkeologisia kohteita. Sijainti ison vesistön äärellä on sopiva esihistoriallisille toimintapaikoille, maaperä on kuitenkin kivikkoista ja suojaisia asuinpaikoille sopivia tasanteita ei esiinny, jotka tekijät selittävät löydöttömyyttä.

Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1 Menetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	4
4. Alueen maankäytön historiaa	7
5. Tulokset.....	9
6. Aineistoluettelo.....	9

1. Perustiedot

Selvitysalue: Kylmäniemen rantakaavan osittainen muutos (inventoitu n. 13,5 ha)
Tilaaja: KimmoKaava Tmi
Laji: osainventointi
Kenttätöaika: 10.9.2020, 0,5 kenttätöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML S5423L, S5414L (mk 1:20 000)
vanha yleislehtijako 452407, 452410 MML (mk 1:20000)
Korkeus: n. 252,50 – 262,50 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Aiemmat löydöt: - **Inventointilöydöt:** -
Aiemmat tutkimukset: -

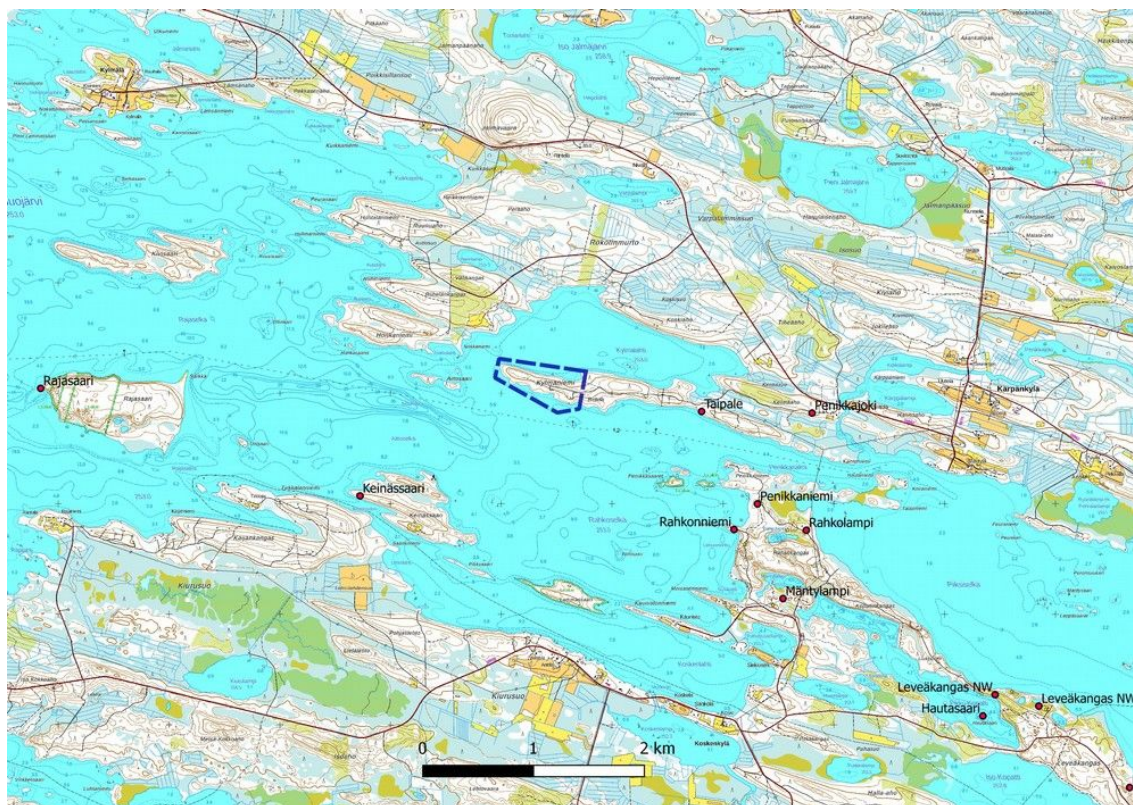

Suunnittelualueen yleissijainti. Arkeologiset kohteet pieninä ympyröinä, tiedot Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan. Taustakartta Mml/8/2020.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Kuusamossa on aloitettu Muojärven ranta-asemakaavan osittaisen muutoksen kavasuunnittelutyö. Kohde-alue sijaitsee keskustasta n. 27 km itään ja Kärpänkylästä länteen Kylmäniemen länsipäässä. Inventoidun alueen laajuus on n. 13,5 hehtaaria.

Muojärvellä on tehty vuonna 2009 Muojärven rantaosayleiskaavan inventointi (Sami Viljanmaa, Osuuskunta Aura). Pohjois-Pohjanmaa museo on tarkastanut vuonna 2005 itäpuolella Taipaleen kohteen (Mika Sarkkinen).

Kohdealue. Tunnetut arkeologiset kohteet nimetty kartalle, tiedot Museoviraston kulttuuriympäristöpalveluikunan mukaan. Taustakartta Mml 8/2020.

2.1. Menetelmä

Maastoinventointi perustui alueella tehtyjen aiempien arkeologisten selvitysten raporttitietoihin, Maanmittauslaitoksen maaperäkarttoihin, ortokuvaan, korkeusmalliin sekä laserkeilausaineistoon ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämään digitaaliseen tietokantaan. Kirjallisuuden ja vanhojen karttojen avulla selvitettiin mahdollinen kohdealueella sijainnut historiallinen asutus ja elinkeinot.

Isojako oli pantu alulle Kuusamossa jo 1902, mutta varsinainen isojako suoritettiin vasta 1951-1961, ennen isoajakoa toimitettiin väliaikainen lohkojako – vanhempaa tarkempaa historiallista karttamateriaalia ei siten ole. Lähihistorian maankäytön vaikutuksia maisemaan ja mahdollisiin arkeologisiin kohteisiin arvioitiin maastohavainnoinnin lisäksi mm. vanhimpien vuosina 1967 ja 1969 laadittujen peruskarttojen avulla.

Kenttätömenetelmät olivat pintahavainnointi ja valokuvaaminen, käsikairalla tarkastettiin useita kuoppia.

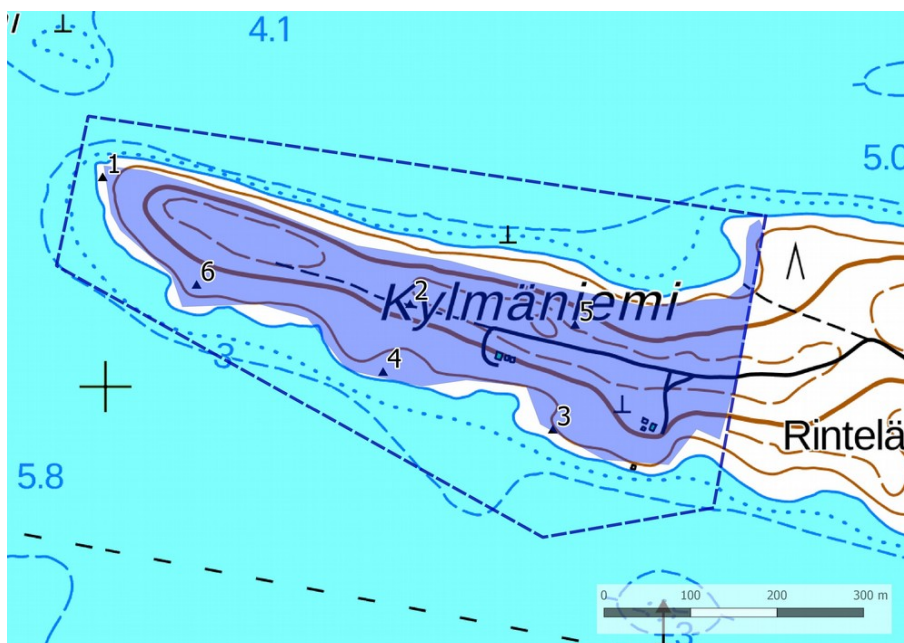
Työssä käytettiin EGNOS-yhteensopivaa paikanninta Garmin GPSmap 62s ja QuantumGis -paikkatieto-ohjelmaa.

3. Maisema, topografia ja geologia

Suunnittelualue sijaitsee n. 55 km² laajan Muojärven ranta-alueella Kylmäniemen länsipäässä, lähin kyläasutus on Kärpänkylässä itäpuolella. Alueella kasvaa varttunutta mäntymetsää. Kohdealue on drumliini, ja maasto on paikoin erittäin kivikkoista. Etelärannalla on kaksi vapaa-ajan asuntoa. Pohjoisranta on suhteellisen jyrkkä.

Muojärven pintaa on laskettu 1800-luvulla (Ervasti, Seppo, Kuusamon historia 1, s. 459-460 ja J. Juhani Kortesalmi, Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970, s. 311-312).

Kuusamon seutu on kokonaan supra-akvaattista. Se kuuluu kallioperältään karjalaiseen liuskevyöhykkeeseen, joka syntyi noin 2 miljardia vuotta sitten.

Valokuvauspaikat 1-6 merkitty kolmioilla, inventoidut alueet violettina. Taustakartta Mml 8/2020.

2. Metsätie Kylmäniemen laella, länteen.

3. Muojärveä länteen.

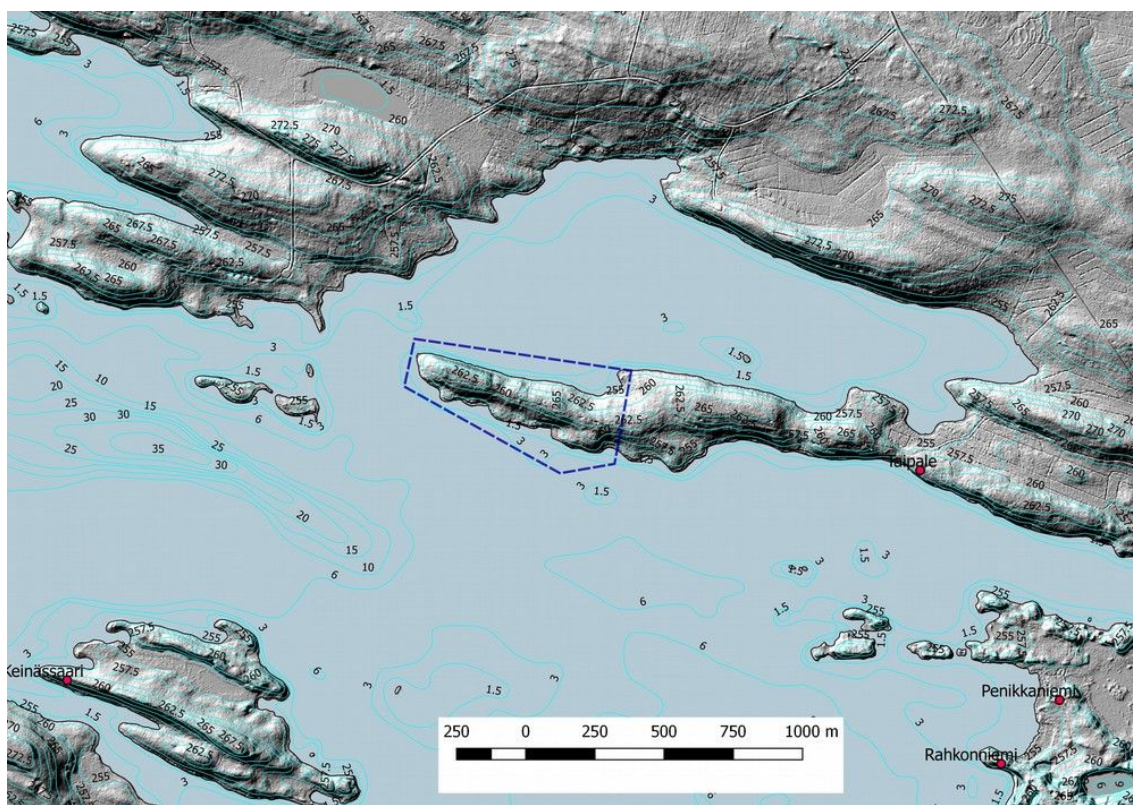
4. Etelärantaa länteen.

5. Pohjoisrannalla on hakkuuaukko.

6. Matalaa etelärantaa itään.

Kohde- ja sen lähialuetta vasten vinovalovarjoste 2 m DEM sekä korkeuskäyrät. Tausta-aineistot Mml 8/2020. Arkeologiset kohteet Museoviraston muinaisjäännösrekisterin mukaan.

Kohdealue rajattu ortokuvalla. Tausta-aineistot Mml 8/2020.

4. Alueen maankäytön historiaa

Lähin tunnettu mahdollisesti esihistoriallinen muinaisjäännös sijaitsee n. 1 km itään, mistä Taipaleen kohteesta on paikannettu mahdollisia keittokuoppia. Noin 2-2,5 kilometrin etäisyydellä sijaitsee useita tarkemmin määrittelemättömiä kuoppakohteita, joista ainakin jotkut ovat pyyntikuoppia. Kohdealue ei ole kivikaisen maaperän perusteella otollista esihistoriallisten asuinpaikkojen sijainnille, sen rannalta puuttuvat myös asuinpaikoille suojaiset tasanteet. Niemi on kuitenkin näköalapaikalla merkittäväällä vesistöreitillä, joten esim. lyhytaikaiset leiripaikat ovat mahdollisia.

1700-luvun alussa Muojärven rannoille oli perustettu vasta joitakin uudistiloja (Kuusamon historia 1, s. 143-145 ja 155). Vuoden 1827 pitäjänkartalle on merkitty Kärpänkylän lisäksi asutusta myös järven etelärannalle Koskenkylään, ja myös luoteeseen nykyiseen Kylmälään, Honkaniemi oli sen sijaan vielä asumamaton. Itäpuolella Rintelän tila on perustettu 1900-luvulla.

Muojärven pintaa on laskettu 1800-luvun alussa kahdessa osassa. (Ervasti, Seppo, Kuusamon historia 1, s. 459-460). Kuusamojärveä ja Muojärveä mainitaan lasketun kahden laskuväylän avulla joissakin tiedoissa 30 cm (J. Juhani Kortessalmi, Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970, s. 311-312).

Ote Kuusamon vuoden 1827 pitäjänkartasta, Kylmäniemi osoitettu nuolella. Kartta: Vanhakartta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fd2014-00006230>.

Ote vuoden 1925 Suomen taloudellisesta kartasta. Kylmäniemi on merkitty "kankaaksi", ainoa asutus niemellä oli Rintelä. Kartta: Kansallisarkisto: Iccb:34.

Otteet vuosien 1967 ja 1969 perus- ja topografikartoista. Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>.

5. Tulokset

Inventoinnissa ei paikannettu arkeologisia kohteita. Tulos selittyy alueen maaperällä, kohdealue on drumliini ja enimmäkseen kivikkoista moreenia.

Jaana Itäpalo

15.3.2021 Jaana Itäpalo

6. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologian tutkimuskeskus,

<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, tutkimusraportit, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,

<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Ervasti, Seppo, Kuusamon historia 1. 1978.

Kortesalmi, J. Juhani, Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970. 1975.